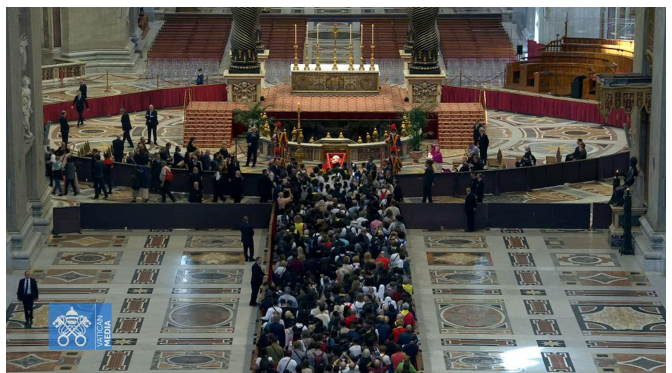

Een oude en een nieuwe paus

Lesbrief
bij overlijden van paus **Franciscus** en keuze van een nieuwe paus

Een oude en een nieuwe paus

Lesbrief bij overlijden van paus Franciscus en keuze van een nieuwe paus
te gebruiken op school.

Tom Knippers
Inspirator voor betekenisvol onderwijs

Onderwijsbureau Meppel - 2025

Afbeeldingen op de voorkant en hierboven

Paus Franciscus en de kinderen
Rij van mensen die afscheid nemen van paus Franciscus

Lesbrief: Een oude en een nieuwe paus –

Lesbrief bij overlijden van paus Franciscus en keuze van een nieuwe paus

Op tweede paasdag, 21 april 2025, is paus Franciscus overleden.

Bij het overlijden van paus Franciscus kun je er als katholieke school voor kiezen om daar met de kinderen op in te gaan.

Voor jezelf is de meest recente informatie te vinden op de site www.nos.nl, bv. op deze pagina met de laatste informatie op 23 april 2025. [Lichaam van paus Franciscus naar de Sint-Pieter overgebracht](#)

Op deze site staat een kort filmpje met het nieuws van overlijden van de paus en achtergrondinformatie over wat een paus is en wat zijn macht en invloed is: [“Zo machtig is de paus”](#). Zie ook het overzicht van ‘Internetlinks’ hieronder.

Mogelijkheden om er in de klas over te spreken

“Paus Franciscus is overleden. Hoe zal het verder gaan?”

Afhankelijk van het moment waarop je dit gesprek met de kinderen aangaat, kun je de volgende stappen in het gesprek zetten.

Vertel de kinderen over paus Franciscus en dat hij overleden is op 2e Paasdag, 21 april.

Peil bij de kinderen wat ze daarover gehoord hebben en wat ze weten.

Daarbij kan één van de filmpjes behulpzaam zijn, die hieronder staan en het verhaal over paus Franciscus, zijn leven, zijn inzet en zijn overlijden in beeld brengen.

Vertel dan waar we nu in dit proces zijn. Als je voor de uitvaart van de paus op zaterdag 26 april met de kinderen spreekt, dan moet het conclaaf nog beginnen. Als je na de meivakantie hierbij stilstaat, zal het in de periode van het conclaaf zijn.

Om over de rol van de paus te vertellen, vind je achtergrondinformatie op de volgende twee bladzijdes.

Dit kan gecombineerd worden met beelden en ideeën uit de volgende internetlinks

Internetlinks

- **SchoolTV**
 - SchoolTV [‘Wie is de paus’](#)
 - SchoolTV [‘Wat weet jij over de paus?’](#) (Quiz)
- **Jeugdjournaal**
 - Jeugdjournaal [‘Voetbalfan en oud-bewaker: Alles over paus Franciscus’](#)
 - Jeugdjournaal [‘Paus Franciscus op 88-jarige leeftijd overleden’](#)
 - Jeugdjournaal [‘De paus is overleden: Wat gebeurt er nu?’](#)
 - Jeugdjournaal [‘Kinderen over het overlijden van de paus’](#)
 - Jeugdjournaal [‘Begrafenis van de paus is zaterdag \(op Koningsdag\)’](#)
 - Jeugdjournaal [‘Lange rij om afscheid te nemen van de paus’](#)
- **NOS** – meerdere filmpjes over paus Franciscus – [klik hier](#) voor het overzicht
 - NOS [‘Het leven van paus Franciscus in beeld’](#)
 - NOS [‘Zo machtig is de paus’](#) (voor de bovenbouw)
- **Thomas-site**
 - Thomas-site [‘Wie is wie in de katholieke kerk?’](#) (voor leerkracht)
 - Thomas-site [‘Over paus Franciscus’](#) (voor leerkracht)
 - Thomas-site [‘Bij het overlijden van paus Johannes-Paulus II’](#) (lessuggesties)
- **X** – Een kind vraagt paus Franciscus of zijn atheïstische vader in de hemel komt nu hij gestorven is
- Waarschijnlijk zijn er ondertussen al veel meer interessante internetlinks, ook ten tijde van het conclaaf: houd het in de gaten en vul het zelf aan. Voor het laatste nieuws uit de kerk: www.rkkerk.nl

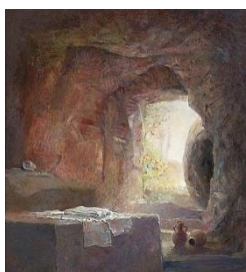
Achtergrondinformatie. Voor het beantwoorden van vragen, of om te vertellen.

Het overlijden van paus Franciscus en het eerdere onverwachte en historisch unieke aftreden van paus Benedictus XVIe in 2013 zorgde voor veel nieuws in kranten en op TV.

Maar wie is de Paus? Wat is zijn rol in de kerk? Waarom is hij zo belangrijk?

1. Het begon met Jezus

Alle christenen in de hele wereld zijn volgelingen van Jezus van Nazareth. Hij wordt de Christus (zoon van God) genoemd. Jezus kennen we vooral uit de Evangelieverhalen in de Bijbel. Een charismatisch bevoegen rabbi die een boodschap bracht van hoop en liefde. Hij had een kring van Twaalf vrienden om zich heen verzameld, Apostelen. En als we de Evangelieverhalen mogen geloven, een grote schare van volgelingen. Zowel de Joodse als Romeinse gezagsdragers in die tijd vreesden Zijn invloed. In een schijnproces werd Hij veroordeeld en vond de dood aan het kruis. De procesgang is met accentverschillen beschreven in de vier Evangelies en bekend geworden als het Lijdensverhaal, dat in de kerken op Palmzondag, Witte donderdag en Goede vrijdag (de week voorafgaand aan Pasen) wordt herdacht.

Op de ochtend van de 3^e dag vonden drie vrouwen Zijn graf leeg. Ze kregen een verschijning van een Engel, die hen vertelde dat ze de Levende niet bij de doden moesten zoeken, maar Hem in Galilea opnieuw zouden ontmoeten. Ze geloofden dat Hij verrezen is. Op die verrijzenis had Hij zelf meermaals gezinspeeld. Na aanvankelijk ongeloof en verbazing maakte deze ervaring een enorme kracht los bij Zijn (oude) vriendinnen en de apostelen. Voor velen mag dit geloof dat een dwaasheid zijn, het heeft er hoe dan ook toe geleid dat de Apostelen Zijn boodschap van geloof, hoop en liefde gingen verkondigen. Deze gebeurtenissen worden nog jaarlijks gevierd in de feesten Pasen (verrijzenis) en Pinksteren (begin van de verkondiging).

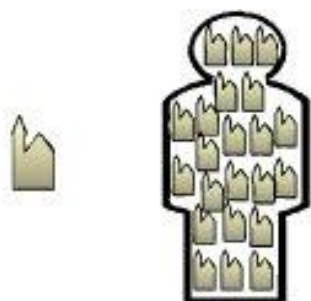

2. Wat er daarna gebeurde. Paulus

Zo ontstond het begin van de kerk. De beweging kreeg steeds meer aanhang en werd groter. Vijanden hadden ze ook. Onder andere een goed geschoolde Farizeeër, Saulus. In een aangrijpende ervaring kwam deze tot geloof, en werd volgeling: Paulus. Hij reisde veel in het toenmalig Romeinse Rijk, stichtte op veel plekken christengemeenschappen. Een deel van de aanhang bleef echter in Jeruzalem onder leiding van Petrus en Jakobus. Ook de andere apostelen verspreidden zich en zo breidde de kerk zich uit.

3. De Jezusbeweging krijgt structuur

Wat begon met een klein groepje volgelingen dat verder ging nadat hun meester gestorven was, groeide uit tot het Christendom dat de belangrijkste godsdienst in Europa werd, en momenteel wereldwijd meer dan 2 miljard gelovigen telt. Hoe kan dat?

De volgelingen en leiders in de kleine gemeenschappen konden niet zoals nu snel met elkaar communiceren. Ook hadden ze vanwege de enorme verspreiding verschillende culturele achtergronden. Maar wat ze deelden was hun geloof in het leven van Jezus, die ze de Christus noemden, in Zijn sterven en Verrijzenis. Geloof in God en overgave aan Hem leidt tot nieuw leven. Paulus sprak over de volgelingen van Christus als het Lichaam van de Heer. Daarin voelde men zich verbonden. Zo ontstond een Ekklesia. Kleinere en grotere gemeenschappen die zich met elkaar verbonden voelden.

Geleidelijk kregen deze groepen leiders. Episcopoi, bisschoppen, die veelal vanuit de steden leiding gaven aan de verschillende groepen. Deze bisschoppen kwamen van tijd tot tijd samen om zaken af te stemmen, met elkaar te bespreken in concilies. Zo ontstond een structuur.

4. Bisschop van Rome wordt Paus.

Rome was nog steeds het centrum van de wereld, met de keizer aan het roer. Veel keizers waren bevreesd voor de groeiende aanvang van de Christenen, overal in het Romeinse rijk en vervolgingen bleven niet uit. Zowel Petrus als Paulus hadden de dood gevonden in Rome. Maar het klimaat veranderde ook toen keizer Constantijn zich tot het christendom bekeerde.

Geleidelijk kreeg de bisschop van Rome, in het kielzog van het bestuurlijke centrum meer gewicht. Hij werd gezien als de

opvolger van de Apostel Petrus. Zo ontstond het pausschap. Dit ging niet zonder slag of stoot. Vooral de andere culturele centra (Constantinopel, Alexandrië, Antiochië volgden dit met argusogen). Terwijl het gezag van het Romeinse Rijk tanende was, nam de invloed van het Christendom toe. De kerk was inmiddels zodanig georganiseerd dat na de val van Rome in 410 de kerk in het Westen bestuurlijk de lacune wat kon opvolgen. Het Oosten met als hoofdstad Constantinopel kreeg een eigen ontwikkeling. Kerkelijk en theologisch betekende het een breuk tussen oost en west.

Beeld van Petrus op het Sint Pietersplein

5. Betekenis van de Paus voor de huidige Rooms Katholieke Kerk.

De kerk heeft veel stormen doorstaan in de loop van de geschiedenis. Vervolgelingen, revoluties, scheuringen. Maar nog steeds is de paus, bisschop van Rome voor katholieke christenen de leider van hun kerk.

Buitenstaanders vinden het vreemd, fascinerend, lachwekkend of achterhaald. Katholieken staan ook niet altijd onkritisch tegenover het pausschap, maar erkennen wel de verbinding tussen Jezus, de Verrezen Christus, de Twaalf Apostelen die Hij heeft geroepen en de voortzetting van hun werk in de bisschoppen en in het bijzonder de opvolger van Petrus in Rome.

Bisschoppen worden door de paus benoemd en geven leiding aan de kerk in een overzichtelijk gebied. In Nederland is er bijvoorbeeld een bisschop in Roermond, Den Bosch, Breda, Rotterdam, Haarlem, Groningen en Utrecht. In het gebied van de bisschop werken pastoors (priesters) en pastoraal werkenden in de parochiekerken. De bisschoppen ontmoeten elkaar geregeld, en sommige van hen worden door de paus tot kardinaal benoemd. In Nederland is de bisschop van Utrecht meestal de Kardinaal, nu Mgr. Eijk.

De kardinalen kiezen de Paus. Kort na het overlijden van de paus, of nu na zijn aftreden, komen de kardinalen van alle continenten en landen samen in de Sixtijnse Kapel van het Vaticaan. Deze bijeenkomst is besloten en wat er besproken wordt blijft geheim. Vier maal daags zijn er stemrondes. Na elke stemronde komt er rook uit de schoorsteen van de kapel.

Zwarte rook betekent: er is geen overeenstemming. Witte rook betekent: Er is overeenstemming. Een gezant komt op het balkon en roept *Habemus Papam*. We hebben een Paus.

Witte rook uit de sixtijnse kapel

Bij zijn eerste presentatie van paus Franciscus in 2013

Ondertussen wordt de paus gekleed (de paus draagt een witte soutane) en dan voorgesteld aan de samengekomen gelovigen op het Sint Pietersplein. Dan maakt hij bekend onder welke naam hij zijn pontificaat, pausschap gestalte geeft.

Hiernaast zie je het moment waarop de naam van paus Franciscus bekend gemaakt werd. Zijn eigenlijke naam is Jorge Mario Bergoglio. Hij is geboren op 17 december 1936 in Buenos Aires, Argentinië en was tot zijn benoeming als paus aartsbisschop van Argentinië.

De Paus, historisch nog steeds de bisschop van Rome wordt gezien als de eerste onder de bisschoppen. Officieel de eerste onder de gelijken. Maar dat geeft hem wel een speciale positie. Zo wordt hij symbool van de eenheid in de kerk.

Van overal komen mensen naar Rome, vaak individueel, vaak ook met hun pastoor of bisschop. Eenmaal daar op het Sint Pietersplein en in de Sint Pieterskerk zie je de

veelkleurigheid van de Rooms Katholieke Kerk. Het is Eenheid in verscheidenheid. Allen voelen zich waar ook vandaan en hoe verschillend vaak ook, met elkaar verbonden rond de opvolger van Petrus, de Paus.

Elke woensdag en elke zondag spreekt de Paus de aanwezige gelovigen toe. Op belangrijke feestdagen zoals Kerstmis en Pasen, spreekt de paus vanaf het balkon van de Sint Pieter, meestal onder grote belangstelling, de zegen *Urbi et Orbi* (voor stad en land) uit over alle gelovigen. Deze zegening wordt overal op TV bekeken.

De dag voordat paus Franciscus stierf was het Pasen en heeft hij zijn laatste zegen *Urbi et Orbi* uitgesproken.

Op de foto hiernaast is dat te zien: paaszondag 21 april 2025.

Deze informatie is grotendeels ontleend aan het boek van Martha Hoffenkamp (2011), *Mijn school is katholiek: Inleiding in het katholicisme. Adveniat* ISBN 978 94 91042 03 4

In 2025 is dit geactualiseerd bij het overlijden van paus Franciscus.

Voor uitgebreider informatie verwijzen we naar dit boek (hoofdstuk 4) en naar de filmpjes die u met de leerlingen kunt bekijken.

De Paus en zijn sleutels

Lesimpuls voor de onderbouw, middenbouw en bovenbouw¹

Korte inhoud

Introduceer de paus, n.a.v. het bericht dat paus Franciscus is overleden (en/of inmiddels begraven).

Vertel dat de paus voor christenen een persoon is die het verhaal van Jezus wil laten leven. Die de poort naar het Rijk Gods al op een kiertje kan zetten, hij heeft er immers de sleutels voor in handen.

Materiaal

- Sleutels in allerlei vormen en maten voor een impressie (of foto's zie WERELD)
- Papieren sleutels vanuit sjabloon (Zie GOD)
- (Kinder)bijbel
- Kaars
- Papieren zakjes/ enveloppen (type zie link)
- Kleurtjes, stiften,...

2

Wereld

Verzamel de kinderen in een kring en geef een sleutelbos door.

Maak samen een mindmap over 'de sleutel'. Denk aan verschillende soorten sleutels, maar ook aan de functies van een sleutel of andere associaties die de kinderen leggen bij het begrip: 'sleutel'.

Vaak vinden kinderen sleutels fascinerend, houden ze ervan om door het sleutelgat te kijken of aan de sleutels te draaien. Dat mag meestal niet van volwassenen. Probeer in de brainstorm ook zeker te peilen naar dit soort ervaringen.

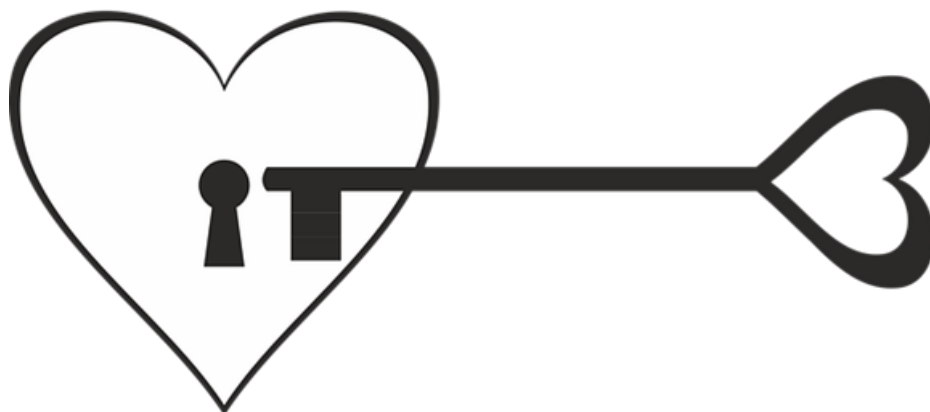
3

¹ Op basis van <https://www.kuleuven.be/thomas/page/de-paus-en-zijn-sleutels/>

² © <https://pixabay.com/nl/photos/sleutel-sleutelhanger-close-up-123554/>

³ <https://pixabay.com/nl/photos/sleutel-sleutelhanger-deur-sleutel-2148476/>
<https://pixabay.com/nl/photos/kasteel-sleutelgat-sleutel-deur-1286312/>
<https://pixabay.com/nl/illustrations/sleutel-kasteel-veiligheid-metaal-3348307/>
<https://pixabay.com/nl/photos/sleutel-hangslot-slot-dagboek-slot-193376/>

- Welke sleutels kennen jullie?
- Waarom gebruiken mensen sleutels?
- Wie kan de sleutels gebruiken?
- Wat gebeurt er als iemand de sleutel kwijtgeraakt?
- Wat als je een sleutel vindt?

4

Vertel dat sleutels soms ook symbolisch gebruikt worden. Soms zeggen mensen bijvoorbeeld: 'Mijn kind kent de sleutel naar mijn hart.' Wat zouden mensen daarmee kunnen bedoelen?

- Wat zou het betekenen als je hart 'op slot' zit?
- Wat zou er voor nodig zijn om het hart van iemand te 'openen'?
- Waarom zou iemand een sleutel voor het hart nodig hebben/ gebruiken?
- Zou iedereen zo'n sleutel naar je hart kunnen vinden/gebruiken?
- Wat als de sleutel naar je hart kwijtgeraakt?
- Kennen de kinderen nog andere 'onzichtbare/ symbolische' sleutels?

God

De sleutels van Petrus

Toon aan de kinderen de vlag van Vaticaanstad, het land waar de Paus woont.

Laat de kinderen vrij beschrijven wat ze zien. Laat hun aandacht na een tijdje zeker ook vallen op de twee sleutels.

Vertel dan over de eerste Paus, lang, lang, heel lang geleden: Petrus. Petrus kwam in Rome aan het hoofd van de eerste christenen. Jezus zelf had Petrus aangewezen als de rots om 'zijn kerk te bouwen'. Luister maar eens wat er in de bijbel over staat.

In de bijbel (Mattheüs 16, 18-19) zegt Jezus:

En ik zeg je: jij bent Petrus, de rots. Op die rots zal ik mijn kerk bouwen. Mijn kerk zal er zijn zolang deze wereld bestaat. Aan jou geef ik de sleutels van de poort naar de nieuwe wereld. Want wat hier op aarde beslist, zal ook gelden in de hemel. (BGT)

<https://pixabay.com/nl/photos/kasteel-sleutel-hangslot-close-up-1491603/>

<https://pixabay.com/nl/photos/sleutel-auto-sleutel-hand-mens-791390/>

⁴ <https://pixabay.com/nl/vectors/sleutel-kasteel-belangrijkste-gat-2136630/>

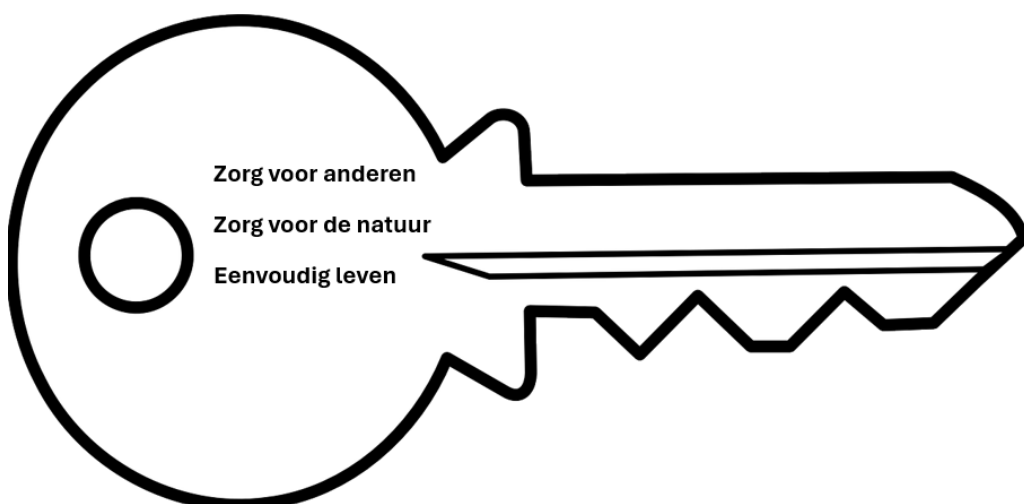
Vraag door naar de sleutels in dit fragment. Daag de kinderen uit door twijfelend de volgende gedachten voor te leggen.

- Ik vraag me af of Jezus hier spreekt over een echte sleutel en poort, of meer een symbolische sleutel (zoals naar het hart).
- Ik vraag me af waarom Jezus voor Petrus gekozen zou hebben? (kwaliteiten)
- Ik vraag me af waarom Jezus het zo belangrijk vindt om de sleutels door te geven?
- Ik vraag me af hoe die nieuwe wereld dan zou zijn?
- Ik vraag me af wat Petrus met deze sleutels zou gaan doen?

Vertel dat na Petrus er steeds opnieuw iemand gekozen werd om deze taak op te nemen en zorg te dragen voor de sleutels van de poort naar een nieuwe wereld. Maar dat deze sleutels niet alleen bewaard moeten worden. Dat de Paus (= opvolger van Petrus) de sleutels ook al moet gebruiken. Zodat christenen in alle tijden al eens achter 'de poort' kunnen kijken en meewerken aan een 'nieuwe wereld'. Zo worden de sleutels ook een beetje richtingaanwijzers, zodat mensen nu al een beetje die nieuwe wereld kunnen waarmaken. De nieuwe wereld zit nu nog achter de poort, maar door de Paus, hopen christenen dat ze toch al een stukje van die nieuwe wereld kunnen ontdekken, als door een sleutelgat kijken.

De sleutel van Franciscus

Hoe gebruikte Paus Franciscus de sleutel toen hij paus was?

[Download sjabloon sleutels](#)

Verstop in de klas drie sleutels met daarop telkens één kernbegrip uit het denken van Paus Franciscus. Eventueel kan je nog een extra lege sleutel verstoppen.

Laat de kinderen de sleutels zoeken en in kleine groepjes brainstormen over wat het gevonden begrip zou kunnen betekenen, of ze het ook belangrijk vinden en... hoe ze zich voorstellen hoe dat te doen is, door henzelf of door... ? Welke acties kunnen ze bedenken die iets te maken hebben met het kernbegrip?

Nabespreking

- Op welke manier zouden jullie besproken acties kunnen bijdragen aan een 'nieuwe wereld'?
- Welke poorten/ deuren (symbolische harten) kan je openen door deze sleutels te gebruiken?
- Op welke manier raken mensen soms deze 'sleutels' kwijt?

Wie de Paus zelf wilt beluisteren kan eventueel **het volgende filmpje** opzetten.

De sleutel doorgeven

Nu de paus overleden is en we wachten op de nieuwe paus, kunnen we bedenken wat belangrijk is voor de sleutel van de nieuwe paus. Maak een grote sleutel van papier en laat de kinderen (in groepjes) op de sleutel tekenen of schrijven wat zij belangrijk vinden om aan de nieuwe paus, de nieuwe sleuteldrager, door te geven. Stuur ze eventueel door ons bisdom: Bisdom Groningen/Leeuwarden, Ubbo Emmiussingel 79, 9711BG in Groningen. Zij sturen het door.

“Paus treedt af”

Hier is informatie te vinden over de unieke pauswisseling 12 jaar geleden toen paus Benedictus aftrad en er een nieuwe paus gekozen moest worden, terwijl de vorige paus nog leefde.

We weten nu dat paus Franciscus toen gekozen is als nieuwe paus. De oudste kinderen kunnen zich mogelijk nog herinneren dat er twee pausen waren of het moment begin 2013 dat de vorige paus begraven is.

Paus treedt af!

De voorganger van paus Franciscus heette Benedictus XVI. Hij is in februari 2013 afgetreden.

Op 11 februari 2013 kondigde paus Benedictus XVI (geboren als Josef Ratzinger) aan dat hij zou aftreden. Hij voelde zich te oud en te moe om zijn werk goed uit te voeren. Op 27 februari heeft hij op het Sint-Pietersplein in Rome afscheid genomen van de gelovigen. En de dag daarna is hij **afgetreden** als paus.

Dat was een zeldzame gebeurtenis. De laatste paus daarvoor die aftrad was Gregorius XII in 1415. Dat is al heel lang geleden. Normaal gezien oefent een paus zijn ambt uit tot aan zijn dood.

Het **Vaticaan** heeft toen beloofd dat er nog voor Pasen 2013 een nieuwe paus zou zijn. En dat is gelukt! Op 13 maart 2013 stond de nieuwe paus op het balkon van de Sint Pietersbasiliek in Rome.

Zijn naam was Jorge Mario Bergoglio, een bisschop uit Argentinië.

Als pausnaam koos hij de naam Franciscus, waarbij hij dacht aan de heilige Franciscus van Assisi.

Sommige mensen wilden graag dat er een paus uit een ander werelddeel dan Europa zou komen. En ook dat is gelukt, want Paus Franciscus was de eerste niet-Europese paus.

Paus Benedictus woonde tot zijn dood op 31 december 2022 in het Vaticaan, vlakbij de nieuwe paus Franciscus.

Hij is begraven in de Sint Pieterskerk in Rome op 5 januari 2023.

De afscheidsviering was in de Sint Pieterskerk en het was de eerste keer in de geschiedenis dat een levende paus – paus Franciscus - voorging in de afscheidsviering van een voorganger.

CONTACT

0522 - 25 22 99

info@obmeppel.nl

www.onderwijsbureau-meppel.nl

Agda Wachter

Jacqueline Huizinga

Tom Knippers

a.wachter@onderwijsbureau-meppel.nl

j.huizinga@onderwijsbureau-meppel.nl

t.knippers@onderwijsbureau-meppel.nl

06 22 18 59 76

06 14 80 28 85

06 33 33 07 05

POSTADRES

Postbus 91

7940 AB Meppel

POSTADRES

Industrieweg 15-20

7944 HT Meppel